

Д-р Василь-Ярослав НОВИЦЬКИЙ (Австрія)

ЩОБ ВЛАДА НЕ ПРОРОСТАЛА КОРУПЦІЄЮ,
ЇЇ ТРЕБА ЧАСТІШЕ МІНЯТИ

На Заході політичну ситуацію в Україні оцінюють по-різному – від заниження ролі і можливостей опозиції до дуже оптимістичних для неї прогнозів. Вважаю, що за останні роки для України ще ніколи не були такими реальними шанси позбутися корумпованої і злочинної влади, повернути країну на шлях демократії та прогресу.

Особливість нинішнього моменту в тому, що не лише верстви найбільшого населення відчули, що так жити не можна, а й та частина суспільства, яка належить до розряду матеріально забезпеченої, – представники середнього і навіть великого бізнесу, які мають власну справу й гроші, але не мають впевненості, що за існуючої системи не втраять це завтра. Держава, а точніше влада, яка асоціюється з цим поняттям і яка має виступати запорукою законності, по суті, перетворилася у гаранта беззаконня в усьому, що дає людині право на працю, на освіту, на медичну допомогу, на достойне життя, врешті – навіть право вільно думати і висловлювати свої думки. Це незадоволення геометрично виросло не лише після касетного скандалу, який трохи відкрив кримінальне обличчя влади, а й після того, як за короткий проміжок прем'єрства Ющенка люди

зрозуміли, що не все ще так безнадійно і що причиною зубожіння населення є влада, а не якісь об'єктивні причини, на які вона весь час посилається. Слід зважати і на той фактор, що Україна є досить освіченою країною, тому хоч би як влада намагалася маніпулювати свідомістю через пресу та телебачення, є доволі значна частка людей, які можуть осмислювати політичну інформацію, даючи їй свою оцінку. Тому без перебільшення вся Україна нині в очікуванні змін.

Якось мені розповіли анекдот про Україну. Нібито кілька років тому Моссад посперечався з ЦРУ – мовляв, він настільки контролює Україну, що висуне на президентських виборах кандидатуру осла, і народ за нього проголосує. Але коли кинулися шукати осла, виявилось, що від голоду люди з'їли всіх представників вухатої породи. Отоді й висунули Кучму. І це стало для країни великою трагедією – краще б уже осел, усе-таки не кровожерливий, на журналістів не кидається...

Сумний анекдот, але ж, погодьтеся, багато в чому правдивий. Досить часто президент є ставлеником якоїсь кліки, котра, прикриваючись його зображенням, насправді керує країною, а в критичних ситуаціях,

рятуючи власні кишені, готова здати «патрона», аби згодом заховатися за плечі іншого і продовжувати свою справу. Багато хто вважає, що Україні зараз загрожує російський варіант заміни президента – враховуючи політичний момент, найближче оточення Кучми підготує і його відставку, і його наступника, і найближчі вибори під нього. Кучма здасть «трон» за гарантію недоторканності і спокійної старості на подушках з мільярдами, а новий президент муситиме відпрацьовувати гроші тих, хто поставив на нього на виборах. А це означає, що влада змінить свою форму, але не свою суть, тим самим ще більше поглибивши кризу в країні. Щоб раз і назавжди поламати таку модель, треба не йти ні на які домовленості з президентом і категорично домагатися його повної відповідальності перед законом. Так, як зробили це в Кореї, коли президента змусили стати перед судом. Прийшовши до влади шість років тому. Кучма заявляв у своїх виступах, що за часів Кравчука з України було вивезено 106 мільярдів доларів. Якби ще тоді Леонід Макарівич перед законом пояснив, чому він це допустив, і «розрахувався» за це, його наступнику Кучмі довелося б задуматися, чого йому,

приміром, «коштуватиме» подарувати на ювілей чужому президенту і чужим корпораціям газотранспортні шляхи України. Власне, йдеться про банальні речі, бо ж не можна позбавляти президента статусу громадянина країни: зробив – відповідай. Мені здається дуже значущим факт відкриття кримінальної справи проти президента, але сьогодні треба зробити все, щоб це не залишилося всього лишень популістським кроком. Хоч би який президент, з якої б політичної сили не прийшов до влади, він повинен законодавчо бути обставлений такою відповідальністю за свою діяльність, щоб його могли судити навіть за порушення правил дорожнього руху. (До речі, наступник трону в Англії за це таки і відповідав перед законом).

Наше покоління пережило до і післявоєнний час, навіть революційні події. Історія нам показує, що війни і революції завжди пов'язані з людськими жертвами і руйнуваннями. Тим не менше, такі катастрофічні події мають своїм наслідком подальший ідейний та економічний розвиток. В чому причина цієї, здавалося б, суперечності? Після руйнувань до влади прийшли нові люди з новими ідеями і новим завзяттям. Стара корупція була знищена, нова ще не народилася. Взагалі, історія нас вчить, що людям завжди ведеться найкраще тоді, коли корупція обмежена до мінімуму, бо інакше її нестримний ріст знищує цілі країни. В Австрії ми теж можемо прослідкувати, як у повоєнний час зростання корупції супроводжувалося сповільненням динамічного розвитку, що врешті-решт призвело до регресії. На останніх виборах австрійський народ показав, що він добре розуміє ці процеси і висловив свій протест демократичними засобами, а не військово і руйнуваннями.

З листопада 1918-го, за винятком 1939–1945 років, у Відні незмінно керували соціалісти. На початку їхнього правління їхні виступи в інтересах робітників і соціально незахищених вилилися в будівництво нових помешкань, нове орендне право та багато іншого. Вони працювали з великою віддачею і надали справжню допомогу. У тодішніх політиків – на відміну від теперішніх – на першому місці була робота, а не заробіток.

Сьогодні в Австрії різниця в заробітній платі між робітниками з найвищим заробітком і політиками більша, ніж у США між Президентом і тамтешніми робітниками з добрим

заробітком. Чи ці люди справді є соціалістами, чи вбачають вони в своїх посадах лише можливість дійти до влади і добрих доходів?

Тепер постає питання: за якою схемою розвивалися події в Україні?

Тут пройшла «безкровна революція», яка докорінно змінила владу і устрій держави. Радикально змінився напрямок руху: вже не до комунізму, а до капіталізму. Тільки от ситуація в країні катастрофічно погіршилася. Населення зменшилось на показник, близький до втрат у Другій світовій війні. Розвиток подій в Україні викликає серйозну тривогу.

Схема, як усе відбувалося, приблизно така сама для всіх колишніх радянських республік:

- знеціненням рубля людей за одну ніч роблять жебраками
- заробітна плата не виплачується по 8-12 місяців, а то і довше
- нищаться товари – створюється вакуум для аналогічних західних
- конкурентоспроможні підприємства доводяться до банкрутства.

Не всі люди на Заході причетні до знищення економіки на пострадянському просторі. Є невелика група людей, які чітко планують і здійснюють свої плани. Та сама група робила переворот у 1917. З країни вивозять мільярди, змушують до позичок на кабальних умовах, які ще й потім допомагають розкрадати, скуповують за безцінь або просто руйнують найкращі підприємства.

Вже довгий час українцям підкидають ідею про приватизацію землі. Думка проста і прозора: скупимо землю, адже в українців грошей уже і так немає. Або ще краще: хай розплачуються нею за борги. Матимемо землю – зробимо з житниці Європи наш продуктовий супермаркет і продаватимемо в ньому всілякі залишки, бо добрі речі їм нема за що купити.

Усе це почалося давно. Ще як перший Президент Леонід Кравчук відвідував Сполучені Штати, у Вашингтоні та Нью-Йорку йому давали інструкції, як правильно розбудувати незалежну Україну. Потім були Лазаренки, Звягільські і т. д. Інструктаж не пішов намарно: народні гроші з України вивозили і вивозять дуже успішно.

Чому ж тоді українська революція завершилася таким провалом? Усе дуже просто: при владі залишилися всі ті, проти кого революція начебто була спрямована. Леонід Кравчук та інші йому подібні «світочі наукового комунізму» стали найбагатшими людьми країни. Віктор Медведчук – один з наймогутніших

політиків України, але в Європі в таких, як він, забирають адвокатські ліцензії. Віктор Янукович – прем'єр-міністр України, але в цивілізованому світі навіть одна судимість – це хрест на політичній кар'єрі.

У закон про народних депутатів України повинен бути внесений пункт про неприпустимість хабарництва: депутат, який дав себе підкупити, раз і назавжди позбавляється депутатських повноважень.

Чому стан справ в Україні погіршується надалі? Ті самі комуністи враз стали капіталістами і лишилися на своїх посадах. «Треба їх залишити, адже вони спеціалісти!» – кричав Захід. «Треба їх залишити, бо з ними легше домовитися і простіше їх купити», – думав Захід насправді.

Серед усіх членів Комуністичної партії в Советському Союзі були справді вірні ідеям люди. Але були й такі, хто використовував своє членство в партії для «кращого життя». Вони «перебудувалися» найшвидше і найвигідніше для себе. Які наслідки це мало в масштабах цілої країни, бачимо тепер наочно.

Естонці вчинили інакше: не залишили при владі нікого з «колишніх», поставили наймолодшого в Європі прем'єр-міністра. Результат: підйом господарки в країні, практично позбавленій природних ресурсів.

Ті, хто руйнував країну, вивозячи народне добро, не розуміли, що їх грабують так само: за вивезене, для прикладу, добро вони отримували 100 доларів, з них в Україні лишалося лише 6, але справжня його вартість була 500 доларів! Крім того, знаючи, що покладені на закордонні рахунки гроші практично крадені і не можуть бути задекларовані, банки несподівано розформовують, банкрутують чи зникають якимось іншим способом. Гроші зникають, а вкладники лишаються з нічим.

Ще не пізно одуматися, згадати про бідуючий народ і повернути на шлях поступового, рівномірного прогресу, шлях Швеції, Голландії. Там немає багато мільярдерів, але нема і злиднів. Не можна доводити людей до тваринного стану, вибух гніву і обурення буде страхотливим. І не слід забувати, що Павлу Івановичу не допомогли його капітали, і перед судом він таки постане. Злочинців чекає кара.

Не впевнений, що є частка правди в тому, нібито народ в Україні може проголосувати, образно кажучи, за осла. Пригадується 91-й рік минулого вже століття, коли для всіх ще були свіжими спогади про тоталі-

тарний режим, а дух свободи та національної ідеї, прагнення нового державотворення переповнювали всі сподівання. Україна тоді отримала шанс перших, справді демократичних виборів, але після них при владі залишилися старі кадри, ті, для кого демократія і права людини були тим, з чим вони раніше професійно боролися усіма засобами, аж до фізичного знищення. Та результати тих виборів певною мірою були об'єктивним процесом. По-перше, Захід не бачив в Україні рівноправного партнера, для багатьох його ділків вигідніше було мати під боком таку собі «бананову» державу, куди б можна було збувати застарілу і залежану продукцію. Важливу роль зіграло й те, що на початку 90-х в Україні ще не появилася потужна сила, яка могла б протистояти тодішній системі. Адже, як свідчить світовий досвід, надійним гарантом демократії є постійна присутність сили, яка здатна протидіяти владі на всіх рівнях, коли її «заносить». Такої сили не було. Чи є вона сьогодні?

Сьогодні в Україні існують десятки політичних партій, і це зроблено навмисно, аби не дати виборцеві зорієнтуватися в політичній обстановці. Насправді існує одна потужна партія влади, яка, як Змії Горинич, має багато голів-назв, і саме вона ось уже дванадцять років поспіль перебуває при владі. Опозиційні ж партії невеличкі, та ще постійно борються між собою за лідерство. А багатого-

ловий пильно слідкує, щоб ця боротьба кожного разу розгоралась з новою силою, постійно і настирливо втовкмачуючи думку про неповноцінність, що для українця цілком природна формула: два українці – три гетьмани. Ось і виходить, що формально існують десятки партій, а насправді при владі одна й та ж сила. **Така монополія на владу свідомо й агресивно заважає просуванню шляхом ринкових реформ, породжуючи неймовірне зло, ім'я якому – корупція. Ліки проти цієї «пухлини» відомі – часта зміна влади.** Не зайве згадати, що навіть Римська імперія була найпотужнішою тоді, коли влада в ній, згідно з чинним законом, змінювалася кожні два роки.

Загалом, найпоширенішою світовою практикою є присутність у політичній системі двох політичних об'єднань, приблизно однакових за потужністю, скажімо, консерватори і ліберали в Англії чи демократи й республіканці в Сполучених Штатах. Але й ця модель не є досконалою, бо кожна з партій просто чекає своєї черги, щоб побути при владі, вона не відчуває конкуренції і потреби доводити, що саме її політика найбільше відповідає інтересам народу. Ідеальним варіантом для України було б мати у вищій лізі (за футбольною термінологією) три політичні команди (які б поступово переросли в три партії), з яких би одна, обрана народом, була при владі, а дві

інші уважно стежили за її практичною діяльністю, критикуючи найменші відхилення від передвиборних обіцянок. Кожні чотири роки шляхом голосування – знову-таки справжнього, а не сфальсифікованого – народ би вирішував, політика якої партії найбільше відповідає його інтересам. При цьому не можна допускати, щоб партія була при владі понад чотири роки, інакше, як уже згадувалося, вона проростає корупцією і всездозволеністю. Маємо на це дуже яскравий приклад сьогодення в Україні.

Я за те, щоб так само категорично визначитися і щодо терміну депутатських повноважень. Не можна робити депутатство професією. Це не означає, що країною може керувати кухарка, але не може вмільо керувати й людина, яка через свою тривалу причетність до владних структур просто відривається від народу, від розуміння того, що саме добробут конкретної людини є тією єдиною метою, заради якої він пішов працювати в парламент.

Тобто недостатньо просто змінити фізичне обличчя влади. Україна має шукати і віднайти для себе таку політичну модель, за якою будь-яка влада, будь-яка політична сила просто не могла б нехтувати ні законом, ні основами демократії. Думати про це треба вже сьогодні.

«Універсум»,
№ 11–12 (109–110), 2002

